

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Matokhniuk L.O. Theoretical analysis of the society informatization as a problem / L.O. Matokhniuk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 37. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – P. 228–243.

L. O. Matokhniuk. Theoretical analysis of the society informatization as a problem. In the article the recent studies and publications about the formation and development of the information society are analyzed. The theoretical analysis of the ideology of the «information society» is performed. The components of the information economy, stages of development of the information society are analyzed. The structure of the informational society and the components of its development are described.

It is found out that the basis of the information society includes: computerization of the entire system of general and vocational education – from kindergarten to high school and further forms of training and retraining of the specialists; enhancing the role of competence, professionalism and ability to creativity, creativity as one of the most important personal characteristics; the formation and development of information and communication services, including home computerization focused on the mass market.

The process of the society informatization is studied. The stages of its modification are determined: agricultural, industrial, information society. The stages of formation and development criteria are envisaged.

It is shown that the integration of technologies and services will accelerate the development of both society and a personality. Changes taking place in the society under the influence of the information environment lead to a change both in the nature of work, in the structure of industrial relations and in the sphere of communications.

It is concluded that the impact of informational and communicational technologies has positive and negative effects, both on society and the personality.

Key words: information society, information economy, informatization, information age, internet society development, personal development.

Л. О. Матохнюк. Теоретичний аналіз проблеми інформатизації суспільства. У статті проаналізовано останні дослідження і публікації щодо становлення та розвитку інформаційного суспільства. Здійсне-

но теоретичний аналіз ідеології «інформаційного суспільства», аналіз складових інформаційної економіки, етапів розвитку інформаційного суспільства, вибудовано структуру інформаційного суспільства, а також описано складові її розвитку.

З'ясовано, що в основі розвитку інформаційного суспільства є: інформатизація всієї системи загальної і фахової освіти – від дитячого садка до вищої школи і наступних форм підготовки і перепідготовки фахівців; підвищення ролі компетентності, професіоналізму і здібностей до творчості, креативності як одних з важливих особистісних характеристик; формування і розвиток інформаційних і комунікаційних послуг, у тому числі домашньої комп'ютеризації, орієнтованої на масового споживача.

Досліджено процес інформатизації суспільства. Виокремлено етапи його видозмінення: аграрне, індустріальне, інформаційне суспільство. Досліджено етапи становлення та критерії розвитку.

Показано, що процес інтеграції технологій і послуг прискорить розвиток як суспільства, так і особистості. Зміни, які відбуваються в суспільстві під впливом інформаційного середовища, призводять до змін як в характері праці, у структурі виробничих відносин, так і в сфері комунікацій.

Зроблено висновок, що вплив інформаційно-комунікаційних технологій мають позитивні та негативні наслідки як на суспільство, так і на особистість.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна економіка, інформаціоналізм, інформаційна епоха, інтернет, розвиток суспільства, розвиток особистості.

Л. А. Матюхнюк. Теоретический анализ проблемы информатизации общества. В статье проанализированы последние исследования и публикации по становлению и развитию информационного общества. Осуществлён теоретический анализ идеологии «информационного общества». В статье осуществлён анализ составляющих информационной экономики, этапов развития информационного общества, выстроенная структура информационного общества, а также описаны составляющие ее развития.

Установлено, что в основе развития информационного общества являются: информатизация всей системы общего и профессионального образования – от детского сада до высшей школы и последующих форм подготовки и переподготовки специалистов; повышение роли компетентности, профессионализма и способностей к творчеству, креативности как одним из важных личностных характеристик; формирование и развитие информационных и коммуникационных услуг, в том числе домашней компьютеризации, ориентированной на массового потребителя.

Исследован процесс информатизации общества. Выделены этапы его видоизменения: аграрное, индустриальное, информационное общество. Исследованы этапы становления и критерии развития.

Показано, что процесс интеграции технологий и услуг ускорит развитие как общества, так и личности. Изменения, которые происходят в обществе под влиянием информационной среды, приводят к изменениям как в характере труда, в структуре производственных отношений, так и в сфере коммуникаций.

Сделан вывод, что влияние информационно-коммуникационных технологии имеет положительные и отрицательные последствия, как на общество, так и на личность.

Ключевые слова: информационное общество, информационная экономика, информационализм, информационная эпоха, интернет, развитие общества, развитие личности

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток суспільства спричинений впровадженням комп'ютерної техніки й інформаційних технологій та їх використанням у повсякденному житті, побуті, професійній діяльності людей. Поява та доступність у безмежній кількості різної інформації стало однією із причин розвитку сучасного суспільства. В документі «Інформаційне суспільство для всіх», який було розглянуто на сесії Генеральної Конференції ЮНЕСКО в 1996 році, йшлося про забезпечення кожній людині широкого та вільного доступу до інформаційних ресурсів, що є необхідним для рівноправної участі у житті, нової суспільної формації, а також що інформація і знання мають важливе значення для подолання інформаційної нерівності та є глобальним суспільним надбанням [1].

Нові засоби масової комунікації проникають у всі сфери людського життя завдяки інноваційним технологіям, і це стимулює громадян бути активними користувачами. На сьогодні спеціаліст своєї справи, це фахівець з професійною підготовкою для роботи у інформаційному суспільстві, який здатний мислити, уміє виділяти головні події та відповідно реагувати на них, уміє працювати з різними інформаційно-комунікаційними технологіями та орієнтуватися в інформаційному просторі.

Зміст інформаційної компетентності особистості постійно оновлюється відповідно до розвитку технологій, змін у системі медіа, стану інформатизації суспільства. Інформаційне суспільство орієнтується на передові досягнення в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, використовує їх для організації роботи фахівців, формування спільних інформаційних ресурсів, полегшення комунікації та координації в середовищі взаємодії учасників інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питання становлення та розвитку інформаційного суспільства розглядалось у роботах з точки зору теорії постіндустріалізму,

виникнення суспільства нового типу, ідеї соціальної спадковості. З точки зору *технологічного* (кібернетичного) підходу, інформація прирівнюється до наукового знання. За *гуманітарним* підходом (філософський, символічний, соціологічний, глобалізаційний) інформація розуміється як соціальна комунікація. В своїх роботах ідеологію інформаційного суспільства розглядали Фріц Махлуп (австрійський і американський економіст) [2], Марк Порат (американський підприємець, інвестор) [2], Тадао Умесао (японський учений) [2]; комп'ютеризоване суспільство, компютопія – Йонезі Масуда (японський соціолог і футуролог) [4]; філософію суспільства, в якому відбувається синтез телебачення, комп'ютерної служби та енергетики – «телекомп'ютеренергетика» – Джордж Пелтон (американський підприємець, інвестор) [8]; інформаційне суспільство з позиції суспільства послуг – Даніель Белл (американський соціолог і публіцист) [2]; суть інформаційного суспільства, інформаційної інфраструктури – Альберт Гор (американський політик) [2]; поняття мережевого суспільства, інформаційного суспільства – Мануель Кастельс (іспанський соціолог) [4]; світогляд інформаційного суспільства – Френк Уебстер (британський соціолог) та ін. [1].

Разом з тим не в повній мірі розкрито дослідження впливу інформаційного суспільства на особистість. Отже, **метою нашої статті** є теоретичний аналіз дослідження процесу інформатизації суспільства та вплив його на особистість.

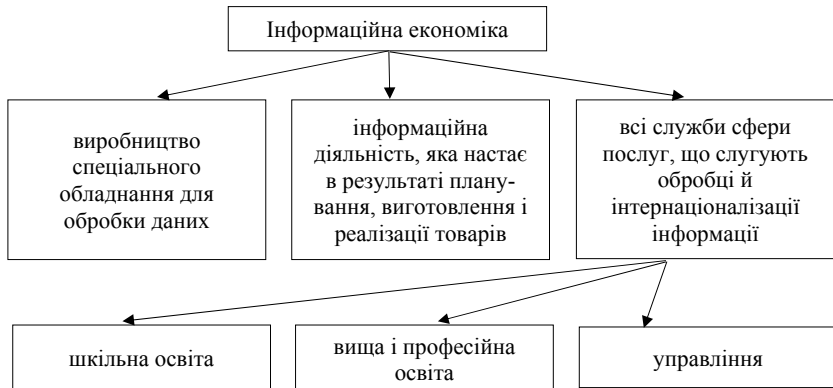
Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань та реалізації мети дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних методів: вивчення та аналізу педагогічної, психологічної літератури; порівняння, узагальнення, систематизація та синтез отриманих даних – для аналізу науково-методичної літератури.

Основна частина. В багатьох сучасних наукових публікаціях прослідковується різноманітне тлумачення поняття «інформаційного суспільства». Разом з тим проведений теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що ідеологія «інформаційного суспільства» почала активно завойовувати світ наприкінці 60-х початку – 70-х рр. ХХ століття. Термін «інформаційне суспільство» бере свій початок з робіт австрійсько–американського економіста-дослідника Фріца Махлупа, який увів поняття «індустрії знань», до якої він включив п'ять ключових складових інформаційної діяльності суспільства, серед них: освіта, наукові дослідження, засоби масової інформації, інформаційні техноло-

гії та інформаційні послуги. Також у своїх роботах він показав важливість ролі інформації та знань у сучасній економіці [2].

Приблизно в 60-і роки американський соціолог Даніель Белл розвинув концепцію «постіндустріального суспільства», в якій підкреслював важливість інформації та знань у новій, постіндустріальній економіці. Пізніше, у 80-ті роки він у своїх статтях і виступах все частіше замість терміну «постіндустріальне суспільство» вживає термін «інформаційне суспільство» [2].

Термін «інформаційна економіка» було озвучено у 1976 році співробітником Стенфордського центру міждисциплінарних досліджень Марком Порато [2]. Під цією назвою він видав свою роботу, в якій «інформаційна економіка» розглядалася як сучасна стадія цивілізаційного розвитку, що характеризується переважною роллю інформативних продуктів і творчої праці. У свою чергу, вищевказаний термін означає економічну теорію інформаційного суспільства. Інформаційна економіка включає в себе виробництво спеціального обладнання для обробки даних, інформаційну діяльність, яка настає в результаті планування, виготовлення і реалізації товарів. Також вона підтверджує абсолютно вагоме значення всіх служб сфери послуг, що слугують обробці й інтернаціоналізації інформації (рис. 1).

Рис. 1. Складові інформаційної економіки

У формулювання концепції інформаційного суспільства значний внесок зробив Джордж Пелтон, що вважає головним фактором суспільного розвитку виробництво та використання науково-технічної та іншої інформації. Він стверджує, що капітал і праця, як основа індустріального суспільства поступаються місцем інформації та знанню в інформаційному суспільстві.

Тобто, глобальна електронна цивілізація на основі поєднання телебачення, комп'ютерної служби та енергетики, телекомп'ютеренергетики, поступово веде до заміни традиційного друку електронними книгами, що в свою чергу змінює ідеологію, перетворює безробіття на забезпечене дозвілля [8].

Американець Альберт Гор висловив ідею щодо побудови «інформаційних супермагістралей», тобто такої інформаційної інфраструктури, яка би слугувала для посилення американського лідерства у світі. Впродовж 90-х років величезні кошти по всьому світі вкладалися в створення і розвиток будь-яких підприємств, пов'язаних з інформаційно-комунікаційною сферою, особливо тих, що займалися розвитком інтернету. Отже, Інтернет ставав реальним прототипом близького «інформаційного суспільства» [2].

На думку М. Кастельса, поняття «Інформаційне суспільство» можна застосувати до будь-якого суспільства, яке використовувало інформацію і тому було інформаційним. Він вважає, що термін «Інформаційна епоха» має велику цінність, оскільки дозволяє описати якийсь період змін, які поступово наростали, починаючи з 70-х років минулого століття. Також він вводить новий термін – «інформаціоналізм», який означає «дію знання на знання як основне джерело продуктивності», що в свою чергу призводить до появи мережевого суспільства і «нової економіки». Саме мережеві структури є одночасно і засобом і результатом глобалізації суспільства. Розповсюдження «мережевої» логіки значною мірою позначається на ході і результаті процесів, пов'язаних з виробництвом, повсякденним життям, культурою і владою. В своїх роботах М. Кастельс показує особливості переходу до «інформаційної епохи», головною межею якої стають мережі, що зв'язують між собою людей, інститути і держави [4].

Френк Уебстер, британський соціолог, вивчав шість окремих аналітичних концепцій соціальної інформації, які були представлені в роботі «Теорії інформаційного суспільства». З 1970 року він проводить дослідження розвитку інформаційних і комунікаційних тенденцій, розробляє критичну концепцію, а також займається вивченням вищої освіти, впливом передових технологій на бібліотеки і нові засоби масової інформації. Останнім часом він працював над інформаційною війною в дослідженні інтернету – активності з розслідування антивоєнного руху [1].

Йонедзі Масуда, японський соціолог і футуролог, у 1980 році представив концепцію інформаційного суспільства у книзі «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство». Він

визначив інформаційне суспільство як таке, у якому інформаційні цінності є більш значущими, ніж матеріальні [4].

Тадао Умесао ще у 1963р. розробив теорію про зростаючу важливість «інформації» як соціального явища, поєднуючи поняття ембріології та історії цивілізації. Він стверджував, що з розвитком засобів масової інформації та комп'ютерів, інформація стане важливим економічним фактором, і що це буде еквівалентно стадії ектодерми (первинна тканина) [2]. Отже, він був одним із перших, хто передбачив прихід інформаційного століття.

Термін «інформаційне суспільство» було використано в працях багатьох дослідників, як японських, так і провідних американських та європейських теоретиків, які підкреслювали значення інформаційного розвитку суспільства як нової історичної віхи цивілізації.

У науковий обіг поняття «інформаційне суспільство» увійшло наприкінці 60-х – початку 70-х років ХХ ст. Його автором став Ю. Хаяші, професор Токійського технологічного інституту. У звіті за 1969-1971 рр. впливає, що інформаційне суспільство – це суспільство, у якому процес комп'ютеризації дає людям доступ до надійних джерел інформації, рятує їх від рутинної роботи, забезпечує високий рівень автоматизації виробництва. Автори концепції вважають, що виробництво інформаційного продукту буде рушійною силою утворення й розвитку сучасного інформаційного суспільства.

Підсумовуючи теоретичний аналіз наукової літератури щодо етапів розвитку інформаційного суспільства, можна сказати, що існує три основних етапи становлення інформаційного суспільства, в основі яких є розвиток суспільства. Це розвиток сільськогосподарських відносин, які пов'язані із системою землекористування – аграрне суспільство. Розвиток промисловості та її технічного забезпечення – індустріальне суспільство, а розвиток технологій, отримання, збереження, накопичення, опрацювання, обміну та продажу даних – інформаційне суспільство. На нашу думку, етапи розвитку інформаційного суспільства можна представити так (рис. 2):

Рис. 2. Етапи розвитку інформаційного суспільства

Початком великих змін щодо розвитку інформаційного суспільства можна вважати кінець XX століття. Мова йде про вище згадану ідею американця Альберта Гора щодо побудови «інформаційних супермагістралей». Мається на увазі, в першу чергу, американська ініціатива щодо створення «Національної інформаційної інфраструктури». Окрім цього, можна сказати, що тенденції розвитку інформаційного суспільства на найближчі десятиліття були визначені завдяки створенню ARPANET – експерименту, який був фінансований Агенцією передових дослідницьких проєктів Міністерства оборони США. Його використання застосовувалось для того, щоб зв'язатися не тільки з військовими структурами, але й з великою кількістю університетів, для спільного проведення досліджень, методів підтримки зв'язків при ядерному бомбардуванні. Поряд з розвитком ARPANET розвивались і інші мережі. Дуже швидко постала потреба в нових способах зв'язку. Наступна стадія розвитку Інтернет була у 1980–році, коли National Science Foundation (NSF) за допомогою технології, яка була розроблена для ARPANET, створила загальнонаціональну мережу, яка складалася з п'яти загальнонаціональних суперкомп'ютерних центрів, які були зв'язані з сусідніми університетами і дослідницькими центрами. Це надало будь-якому комп'ютеру в мережі змогу надсилати повідомлення через сусідів, щоб зв'язатися з будь-яким іншим комп'ютером. Сьогодні до Інтернет підключено мережі, які охоплюють всі континенти, і з'єднують кожне місто на планеті. Багато користувачів і вдома, і на роботі бажали б одержати доступ до величезних ресурсів мережі. Для оволодіння Інтернет необхідно бажання одержати інформацію, уміння працювати на комп'ютері та наявність доступу до Інтернет. Найважливіше – бажання одержати інформацію. Саме Інтернет може запропонувати те, що треба: необхідні для Вас дані, причому саме тоді, коли вони потрібні.

У науковій статті «Про розвиток інтелектуальної сфери в контексті інформатизації сучасної освіти України» М. В. Пірко розглядає інформаційне суспільство як наслідок інформаційної революції, яка, поширюючись на всі сфери життєдіяльності людини, сприяла формуванню єдиної інформаційної єдності людської цивілізації, де реалізовано вільний доступ кожної людини до всіх інформаційних ресурсів. Автор стверджує, що перша інформаційна революція була пов'язана із виникненням писемності; друга інформаційна революція була пов'язана із виникненням книгодруку; третя – була обумовлена прогресом засобів зв'язку; четверта інформаційна революція була пов'язана з по-

явою мікропроцесорної техніки і персональних комп'ютерів (нагадаємо, що термін «інформаційне суспільство» вперше з'явився у Японії). В термін «інформаційного суспільства» вкладається значення таке, що визначає суспільство, в якому надмірно циркулює високоякісна інформація, а також в наявності всі необхідні засоби для її зберігання, перерозподілу та використання [3].

Ізвозчиков В. А. пропонує таке визначення інформаційного середовища: «Розуміємо під терміном «інформаційне» («комп'ютеризоване») суспільство те, у всі сфери життя та діяльності членів якого включені комп'ютер, телематика (служба опрацювання інформації на відстані (крім традиційних телефону і телеграфу), інші засоби інформатики, як зброя інтелектуальної праці, яка відкриває широкий доступ до скарбів бібліотек, дозволяючи з високою швидкістю робити обчислення, обробляти будь-яку інформацію, моделювати реальні прогнозовані події, процеси, явища, керувати виробництвом, автоматизувати навчання і т.д.» [4, с. 46–47].

Можна стверджувати, що інформаційне суспільство – це таке суспільство, в якому більшість працівників зайняті виробництвом, зберіганням, переробленням і реалізацією інформації, особливо вищої її форми – знань. Воно проникає не тільки в бізнес, державу, безпосередньо у виробництво й сферу послуг, а й у побут і стиль життя. Таке суспільство багато в чому змінило ціннісні орієнтації людей в залежності від наукових знань та способу їх використання. До шляхів експлуатації інформації відносять технологічний, соціальний, економічний, політичний, культурний, які можна охарактеризувати за ознаками:

– технологічний – поширення інформаційних технологій у суспільному житті (у виробництві, установах, системі освіти й у побуті);

– соціальний – інформація викликає зміни якості життя, формується «інформаційна свідомість», інформаційна культура в широкому й вільному доступі до інформації;

– економічний – інформація стає провідним ресурсом економіки;

– політичний – свобода одержання й поширення інформації впливає на політичний процес, зміни якого виражаються в зростанні участі й консенсусу між різними класами й соціальними верствами населення;

– культурний – визнання культурної цінності інформації сприяє утвердженню інформаційних цінностей в інтересах розвитку окремого індивіда й суспільства в цілому [2].

Суспільство постійно змінюється. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, великий темп інформатизації суспільства призводить до того, що з'являються нові види професійної діяльності, внаслідок чого індивідуумам потрібно постійно і в швидких темпах змінюватися, привчаючись жити в умовах невизначеності. Людина постійно зіштовхується із чимсь новим і несподіваним.

Коляденко В. у статті «Поняття «інформаційне суспільство» у класичних і сучасних концепціях» приходиться до висновку про те, що з погляду сучасної науки в інформаційному суспільстві економічний розвиток, соціальні зміни, якість і спосіб життя залежать від наукового знання й способу експлуатації інформації. Автор описує тенденції розвитку майбутнього інформаційного суспільства. Він говорить про те, що з підвищенням ролі інформаційного сектора як у сфері послуг, так і в народному господарстві в цілому призведе до змін у всіх інфраструктурних галузях, серед яких культура й освіта, туризм та охорона здоров'я, транспорт і торгівля, у своєму розвитку опиратимуться на досягнення інформаційної революції, і використовуватимуть інфокомунікаційні засоби й послуги у своїй діяльності [2]. Як зазначав основоположник кібернетики Норберт Вінер, «інформація є скоріше справою процесу, ніж зберігання» [5].

Отже, під поняттям «інформаційне суспільство» ми будемо розуміти різновид постіндустріального суспільства, де зосереджена уся сукупність суспільних відносин у різних сферах людської діяльності (політиці, економіці, освіті, культурі, дозвіллі, особистому житті тощо), що відбувається на засадах широкого використання інформаційних комунікаційних технологій, завдяки чому будь-хто має можливість створювати, поширювати та використовувати інформацію і знання. Інформаційне суспільство має свої етапи становлення (див. вище) та критерії розвитку (табл. 1).

У міжнародно-правовому документі Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства (Окінава, 22 липня 2000 року) [1] висвітлено основні положення формування та розвитку інформаційного суспільства у різних країнах:

- інформаційно-комунікаційні технології є найбільш важливим фактором, що впливає на формування суспільства XXI сторіччя;
- інформаційно-комунікаційні технології впливають на стиль життя людей, їх освіту та роботу, взаємодію держави та громадянського суспільства, стимулюють розвиток світової еко-

номіки, дають можливість займатися підприємницькою діяльністю більш ефективно та творчо вирішувати економічні та соціальні проблеми;

- інформаційно-комунікаційні технології дозволяють людині і суспільству ширше використовувати свій потенціал та реалізовувати свої наміри;
- функціонування глобального інформаційного суспільства засноване на стимулюючих розвиток людини демократичних цінностях (вільний обмін інформацією та знаннями, взаємна терпимість та повага до особливостей інших людей) та ін. (рис. 3) [6].

Таблиця 1

Структура інформаційного суспільства

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО	
Постіндустріальне суспільство	
<i>Це суспільство, де зосереджено уся сукупність суспільних відносин у різних сферах людської діяльності (політиці, економіці, освіті, культурі, дозвіллі, особистому житті тощо), що відбувається на засадах широкого використання інформаційних комунікаційних технологій (ІКТ), завдяки чому будь-хто має можливість створювати, поширювати та використовувати інформацію і знання</i>	
Етапи створення	Критерії розвитку
Виникнення писемності	Рівень комп'ютеризації всіх сфер
Виникнення книгодрукування	Рівень розвитку телекомунікацій
Виникнення засобів зв'язку	Ступінь оволодіння ІКТ членами суспільства
Виникнення мікропроцесорів і комп'ютерів	

Рис 3. Складові розвитку інформаційного суспільства

У Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» визначено основні стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, серед яких ключове місце посідає забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвинутої особистості; творення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля; покращення стану інформаційної безпеки в умовах використання новітніх ІКТ.

У Законі зазначено, що досягнення зазначених цілей дасть змогу поліпшити життєвий рівень населення завдяки економічному зростанню, забезпеченню прав і свобод людини, наданню рівного якісного доступу до інформації, освіти, послуг закладів охорони здоров'я та адміністративних послуг органів державної влади та органів місцевого самоврядування, створенню нових робочих місць і розширенню можливостей щодо працевлаштування населення, забезпеченню соціального захисту вразливих верств населення, зокрема, людей, що потребують соціальної допомоги та реабілітації [6].

Процес взаємозближення й утворення взаємозв'язків технологій і послуг прискорить розвиток торгівлі, здійснення банківських, бібліотечних, освітніх, медичних та інших послуг. Все це призведе до прискорення розвитку як суспільства, так і особистості.

Інформаційне суспільство – це нова стадія в історії людства, і від того, як люди зможуть усвідомити його значення, залежить характер майбутньої цивілізації. Щодо цього М. Моїсєєв цілком правомірно зазначає: «Інформаційне суспільство не зможе утвердитися на планеті саме по собі, без цілеспрямованої дії людей. Для того, щоб потенційні можливості інформатизації послужили планетарному співтовариству, потрібно багато чого змінити в його устрої та у стереотипах нашої свідомості» [7, с. 181–184].

Розвиток інформаційного суспільства має складний характер, який поєднує в собі розвиток комунікаційних мереж та систем, а також соціальні та культурні наслідки інформаційних технологій, збільшення обсягів виробництва в інформаційній сфері, посилення політичного впливу комунікації, зміна соціальної гармонії в доступі до інформації. Щодо розвитку комунікаційних мереж та систем, то вони ґрунтуються на новітніх технологіях передачі, обробки та збереження інформації. А інформаційне

суспільство має за основу безпаперові технології виробництва, спілкування та споживання продукції. Людина через інформацію в Інтернеті проникає в різноманітні пласти соціоструктури (культурні, політичні, соціальні), які не мають до неї безпосереднього відношення, а в більшості випадків є незрозумілими й неосязними. Разом з тим людина має межі власних психологічних можливостей. Залишаючись з комп'ютером сам на сам, вона потрапляє в нову віртуальну сферу, де, зазвичай, з'являється будь-яка оманна уява.

Виходячи із вищезазначеного, можна встановити, що в основі розвитку інформаційного суспільства є: інформатизація всієї системи загальної і фахової освіти – від дитячого садка до вищої школи і наступних форм підготовки і перепідготовки фахівців; підвищення ролі компетентності, професіоналізму і здібностей до творчості, креативності як одних з важливих особистісних характеристик; формування і розвиток інформаційних і комунікаційних послуг, у тому числі домашньої комп'ютеризації, орієнтованої на масового споживача.

Висока ефективність сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, швидкість їх поширення й масштаби викликала широку хвилю комп'ютеризації. На сьогодні немає такої галузі промисловості чи сфери послуг, де б нова техніка не знайшла свого застосування. З іншого боку, величезний потенціал комп'ютеризації справив значний вплив на всі сторони суспільно-економічного, політичного і культурного життя суспільства. На сьогодні основну частину працездатного населення складають особи, які або народилися, або сформувалися як спеціалісти вже в добу інформаційного суспільства. Персональні комп'ютери стали для них звичайним явищем, з яким вони постійно мають справу у школі, на роботі, вдома. Для цього покоління людей персональний комп'ютер є просто ще одним приладом, який потрібно освоїти для використання у повсякденному житті.

Можливість вільного доступу до інформації залежить не лише від технічних можливостей певного суспільства, але й від політичних уподобань керівництва держави. Тому зміни, які відбуваються в суспільстві під впливом інформаційного середовища, призводять до змін як у характері праці, у структурі виробничих відносин, так і в сфері комунікацій.

У сучасному світі необхідно застосовувати найновітніші інформаційні технології. Створення добротного інформаційного середовища є ключовим завданням на шляху переходу до інформаційного суспільства. Масове впровадження інформаційно-ко-

мунікативних технологій (ІКТ) у різні сфери життєдіяльності висуває проблему комп'ютеризації до розряду пріоритетних. Розвиток і впровадження ІКТ спрямований на комплексне інформаційно-ресурсне й методичне забезпечення.

Інформаційно-комунікаційні технології здатні суттєво вплинути на менталітет людини, яка формує себе як особистість, на методи вирішення завдань, які ставить життя, на навколишнє середовище. А це означає, що випускник школи повинен мати компетенцію використання інформаційних технологій, тобто технологій, що проектуються сучасною індустрією як в освіті, так і в повсякденному житті.

Разом з тим інформаційно-комунікаційні технології мають не тільки позитивні, а й негативні наслідки. По-перше, інформаційний потік нових знань у кілька десятків разів перевищує здатність людського мозку їх сприймати. Одна й та ж інформація, яка часто зустрічається в інтернеті, призводить до зменшення цінності отриманих знань. По-друге, велика кількість негативною інформації. Перебуваючи довгий час в інтернет-просторі, людина отримує певну кількість інформації і постійно прагне до пошуку нової. Але не вся інформація, яку отримує людина впродовж життя, є необхідною та корисною. По-третє, будь-яка інформація може стати як певний механізм маніпулювання суспільством.

Поруч із описаними труднощами у користувачів інтернету виникають і такі, як невпевненість у собі, своїх силах, відсутність мотивації до роботи з ІКТ, нервові зриви, фізична втома, перевантаження, боязнь «зробити щось не так», відчуття «несприйняття учнями матеріалу» тощо. Вищезазначені факти можуть призвести до емоційного і професійного вигорання, невпевненості у своїх силах, психічних і фізичних захворювань та інше.

Висновки. Нами досліджено процес інформатизації суспільства. Виокремлено етапи його видозмінення: аграрне, індустріальне, інформаційне суспільство. Досліджено етапи становлення та критерії розвитку. Також уточнено поняття «інформаційне суспільство» як сукупність суспільних відносин у різних сферах людської діяльності, що відбувається на засадах широкого використання інформаційних комунікаційних технологій, завдяки чому будь-хто має можливість створювати, поширювати та використовувати інформацію і знання. Показано, що процес інтеграції технологій і послуг прискорить розвиток як суспільства, так і особистості. Зміни, які відбуваються в суспільстві під впливом інформаційного середовища, призводять до змін як в характері

праці, у структурі виробничих відносин, так і в сфері комунікацій.

Тому, перспективою подальших досліджень у даному напрямку буде вивчення проблеми інформаційно-цифрової компетентності особистості у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Максименко Ю. Є. Інформаційне суспільство в Україні: стан та перспективи становл [Електронний ресурс] / Юлія Євгенівна Максименко – Режим доступу до ресурсу: <http://goal-int.org/informacijne-suspilstvo-v-ukraini-stan-ta-perspektivi-stanovlennya/>.
2. Коляденко В. Поняття «інформаційне суспільство» у класичних і сучасних концепціях [Електронний ресурс] / Володимир Коляденко – Режим доступу до ресурсу: <http://social-science.com.ua/article/1042>.
3. Пірко М. Про розвиток інтелектуальної сфери в контексті інформатизації сучасної освіти України [Електронний ресурс] / Марина Пірко – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/peddysk/2010_7/pirko.pdf.
4. Информатика в понятиях и терминах: Кн. для учащихся старших классов сред. шк. / Под ред. В.А. Извозчикова. – М. : Просвещение, 1991. – 208 с.
5. Мантатова Л.В. Стратегія розвитку: Цінності нової цивілізації. – Улан-Уде : Видавництво ВСГТУ, 2004. – 242 с.
6. Тарасенко Р.Б. Інформаційне право: Навчально-методичний посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – 512 с.
7. Моисеев Н.Н. Универсум. Информация. Общество. – М. : Устойчивый мир, 2001. – 200 с.
8. Білоусов О. С. Розвиток концепцій інформаційного суспільства: від формування теорії постіндустріалізму до сучасності [Електронний ресурс] / О. С. Білоусов – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/567/Bilousov%20Rozvytok%20kontsep%20informats.pdf?sequence=1>.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Maksymenko Ju. Je. Informacijne suspil'stvo v Ukrai'ni: stan ta perspektyvy stanovl [Elektronnyj resurs] / Julija Jevgeniv-

- na Maksymenko – Rezhym dostupu do resursu: <http://goal-int.org/informacijne-suspilstvo-v-ukraini-standa-perspektivi-standovlennya/>.
2. Koljadenko V. Ponjattja «informacijne suspil'stvo» u klasycznych i suchasnyh koncepcijah [Elektronnyj resurs] / Volodymyr Koljadenko – Rezhym dostupu do resursu: <http://social-science.com.ua/article/1042>.
  3. Pirko M. Pro rozvytok intelektual'noi' sfery v konteksti informatyzacii' suchasnoi' osvity Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] / Maryna Pirko – Rezhym dostupu do resursu: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/peddysk/2010_7/pirko.pdf.
  4. Informatika v ponjatijah i terminah: Kn. dlja uchashhihsja starshih klassov sred. shk. / Pod. red. V.A. Izvozhikova. – M.: Prosveshhenie, 1991. – 208 s.
  5. Mantatova L.V. Strategija rozvytku: Cinnosti novoi' cyvilizacii'. – Ulan-Ude: vydavnyctvo VSGTU, 2004. – 242 s.
  6. Tarasenko R.B. Informacijne pravo: Navchal'no-metodychnyj posibnyk / MVS Ukrai'ny, Lugan. derzh. un-t vnutr. sprav im. E.O. Didorenka. – Lugans'k : RVV LDUVS im. E.O. Didorenka, 2010. – 512 s.
  7. Moiseev N.N. Universum. Informacija. Obshhestvo. – M. : Us-tojchivyy mir, 2001. – 200 s.
  8. Bilousov O. S. Rozvytok koncepcij informacijnogo suspil'stva: vid formuvannja teorii' postindustrializmu do suchasnosti [Elektronnyj resurs] / O. S. Bilousov – Rezhym dostupu do resursu: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/567/Bilousov%20Rozvytok%20kontsep%20informat.pdf?sequence=1>

Received February 23, 2017

Revised March 25, 2017

Accepted April 26, 2017